

Habsburská monarchie v 19. století

1. Rok 1848 v Habsburské monarchii

- v roce **1848 vypukla revoluce ve Vídni**, jejímž **důsledkem bylo odvolání kancléře Metternicha** císařem Ferdinandem I. Dobrotivým. Císař **pod nátlakem slíbil ústavu a svobodu tisku**, bylo **zrušeno poddanství** (za náhradu), vyhlášeny některé občanské svobody.
- **hlavní příčiny revoluce – trvající absolutismus a rostoucí národnostní požadavky utlačovaných národů**
- v roce 1848 se konal v Praze **Slovanský sjezd**, po němž došlo k **Pražskému červnovému povstání** (12.-18.6.1848), které probíhalo **formou boje na barikádách na Starém Městě**. Povstalci však byli nejednotní, povstání zůstalo bez pomoci venkova, protože **Praha byla obležena a ostřelována vojskem generála Windischgrätze**, což vedlo k bezpodmínečné kapitulaci.
- během revolučních bojů ve Vídni musel **císařský dvůr přesídlit do Olomouce** a říšský sněm zasedal v Kroměříži a připravoval liberální ústavu. Doposud vládnoucí císař, slaboduchý Ferdinand V., se pro uklidnění poměrů **vzdal vlády ve prospěch svého synovce Františka Josefa I.** (1848–1916). Ten zaujal ostře protirevoluční stanovisko, nechal násilně rozehnat Kroměřížský sněm a **vydal „oktrojovanou ústavu“ (omezenou)**, která **zachovávala centralizovanou moc a vysoký volební census a potlačil radikály v Praze i ve Vídni**.
- **Význam a výsledky revoluce** – revoluce znamenala **konec feudalismu a počátek občanské společnosti**, přinesla **omezená občanská práva, liberalizaci podnikání**, ale místo federalizace Habsburské monarchie došlo k **centralizaci a byl nastolen Bachovský absolutismus** (pojmenován podle **ministra vnitra Alexandra Bacha**), **radikálové byli potrestáni** (Karel Havlíček do Brixenu, Sabina ve vězení, Frič emigroval), došlo ke **germanizaci škol**, od roku **1852 se stala němčina úředním jazykem v Čechách**.
- v polovině 19. století tak bylo Rakousko **zaostávajícím státem s tuhou centralizací**, nepružnou státní správou, **cenzurou** a státem potlačujícím samostatný rozvoj svých národů. Nejprůmyslovějšími oblastmi Rakouska byly Čechy a Dolní Rakousy.

2. Vývoj Habsburské monarchie ve 2. polovině 19. století

Po prohrané válce v Itálii byl ministr Bach propuštěn a měly nastat změny. V roce 1860 vydal František Josef I. **Říjnový diplom, kterým slíbil zrušit absolutismus a zavést občanské svobody**. V roce 1861 vydaná **únorová ústava** však byla zklamáním – **stát zůstal centralistický, volební právo omezené**. Všechny národy byly nespokojené a po volbách **demonstrovali Češi svůj nesouhlas odchodem z Říšské rady ve Vídni do pasivní opozice**. Česká politika se v té době začala štěpit na **křídlo umírněné, liberální – tzv. Staročesi** (Palacký, Riegr – chtějí pokračovat v pasivní opozici) a **křídlo radikálně-demokratické – tzv. Mladočeši** (Karel Sladkovský, bratři Grégrové – chtějí aktivně bojovat za národnostní práva). **Oba proudy spojovala idea federalizace státu**.

3. Rakousko-uherské vyrovnání

Během války s Pruskem bylo **Rakousko poraženo u Hradce Králové** a přinuceno vzdát se veškerého vměšování do německých i italských záležitostí. Tohoto oslabení využili Maďaři k prosazení **rakousko-uherského vyrovnání (1867) - stát se rozdělil na Předlitavsko** (země rakouské, české, Halič a Slovinsko) a **Zalitavsko** (země spadající pod uherské úřady). **Dělicím prvkem byla říčka Litava**.

- **v Rakousku-Uhersku nastal vládní dualismus, tzn. že každá část říše měla svou vládu. Společná zůstala obrana, zahraniční politika, obchod a finance. Jednotícím prvkem byla osoba panovníka**. O společných krocích jednaly na schůzkách delegace obou zemí.
- **nová ústava z roku 1867 přinesla občanská práva pouze pro Předlitavsko** (právo tisku, shromažďování, spolčování, zavedena povinná 8letá školní docházka, omezen vliv církve, hospodářský liberalismus), zato v **Uhrách nastala tvrdá maďarizace** a byly zrušeny slovenské střední školy.
- nová ústava **umožnila Čechům rozvoj spolkové a národní činnosti**: Sokol, Hlahol, dělnické vzdělávací spolky, položen základní kámen k Národnímu divadlu apod. Aktivizuje se dělnické hnutí, což vrcholí roku **1878 založením Československé sociálnědemokratické strany dělnické**.
- Češi proti dualismu bouřlivě protestovali, žádali zrovnoprávnění jako Maďaři (staročesi navrhovali **tzv. fundamentální články = federalizovat i Předlitavsko** – tzn. provést „česko – rakouské vyrovnání“), pořádali tábory lidu (na Řípu, Blaníku...), nic však nezískali. Díky Mladočechům, kteří aktivně prosazovali české požadavky v říšské radě se stala čeština od roku **1880 rovnoprávným úředním jazykem**.